

ՇՏԵՄԵՐԸ

ՊԻՏԱՆԻ ԳԻՏԵԼԵԸ

ՀԱՏՈՐ 7:

ԵՊՐԻԼ 1. 1854:

ԹԻԻ 76:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ՆԻԻԹՈՑ

Կրօնքը անձնական պարտաւորութիւն մը ըլլալը . Երեմ. 49 : Պոնտացի Պիղատոս . Եր. 51 : Գողութիւն . Եր. 52 : Փրկութեան ճամբան մէկ է . Եր. 53 : Մատակարարի մէջ Վրիտոնէից կրած հալածանքը . Եր. 53 : Տէրունական օրը սուրբ պահելուն վրայով . Եր. 55 : Լնքիները կառավարել . Եր. 56 : Ղշմարտութիւն և մոլորութիւն . Եր. 56 : Վրիտոնէական մարդասիրութիւն . Եր. 57 : Լնտանեաց մէջ խաղաղութիւնը հաստատուն պահելու կանոններ . Եր. 58 : Չորցած թղթիկ . Եր. 58 : Լողջութիւնը պահելու կերպը . Եր. 59 : Լստուածաշունչին թարգմանութեան օգուտը . Եր. 59 : Հեթանոսութեան տկարանալը . Եր. 60 : Պարսկական առակներ . Եր. 61 : Խաչին զօրութիւնը . Եր. 61 : Հին հայերուն մէկ այլբանական առակը . Եր. 62 : Պատմութեան հին գիրքը, տղոց համար . Եր. 62 : Լս կէս դարուն պոռուշները . Եր. 63 : Չարերուն խորհուրդները ցրուած ու փուճը ելած . Եր. 64 :

ԿՐՕՆՔԸ

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՊԱՐՏԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ԸԼԼԱԸԸ

Սարգիկ աս աշխարհի մէջ իրենց ունեցած յարաբերութեանցը շատերուն նկատմամբ, խիստ հնար է որ՝ կամ ամէնը կամ ըստ մասին ուրիշի միջոցով կատարեն իրենց պարտաւորութիւնները, առանց բուն իրենց անձնական աշխատութեանը : Վաճառական մը՝ կրնայ մէկ ուրիշը գործածել, իր վաճառքները կամ վաճառունքները իր տեղը ընելու . հայր մը՝ ուրիշ բաներու պարսպած ըլլալուն, կրնայ վարժապետ մը բռնել իր զաւակացը դաստիարակութիւն տալու համար . ու թագաւոր մը՝ օտար տէրութեանց հետ ունեցած գործքերը, իր զեպաններուն ձեռքը կը կատարէ : Լս ու ասոնց նման ուրիշ պարագաներուն մէջ գործածուած գործակալին վերատեսչութիւնն ու ընտրութիւնը՝ թէ որ պատշաճ կերպով եղած ըլլայ, պարտաւորութիւնները կատարուած կ'ըլլան, և մէկը չկրնար գանգատ ընել թէ անուղղակի կերպով աս գործքերը կատարուեցան : Բանն ան է որ՝ այս պատաւորութիւններուն բնութիւնը անանկ մըն է, որ աս կերպով կրնայ կատարուիլ : Բայց անանկ պարտաւորութիւններ կան՝ որ իրենց բնու

թեանը կողմանէ բոլորովին ասոնցմէ տարբեր են, ու նոյն կերպով չեն կրնար կատարուիլ : Օրինակի աղագաւ . բնաւ մէկ մարդ մը չկրնար ուրիշ մէկը զնէ՛ որ իր տեղը թագաւորին պարտապատշաճ հպատակութիւն մատուցանէ, կամ իր տեղը եղբայրը սիրէ, կամ իր տեղը աղքատին գթայ, ու իրեն կողմանէ անոնց մարդասիրութիւն ցոյց տայ : Ոչ ալ կրնայ մէկը փոխանորդութեամբ Լստուած սիրել, կամ Լնոր հազանդիլ . զղջալ իր մեղքերէն, կամ աշխարհը փրկողին վրայ հաւատք ունենալ : Լս առաջարկութիւնը այնչափ զգալի օրինակաւ յայտնի է, որ ասոր պարզապէս խօսքը եղած ատենը՝ ինքնին կը համոզուի լոողը . և տակաւին ակնյանդիման և յայտնի ճշմարտութիւն մըն է, որ անհամար կրօնական վարդապետաց սորվեցուցած ու գործածած կերպը՝ ուղղակի ատոր հակառակն է : Լնոնք կը սորվեցընեն թէ՛ մարդիկ դէպ'ի առ Լստուած ունեցած յարաբերութիւններնէն յառաջ եկած պարտաւորութիւններնին ու հնազանդութիւննին կրնան փոխանորդութեամբ կատարել . և թէ՛ մարդկային միջնորդ մը կրնայ բոլոր գործը վրան առնել ու ամէն կողմանց կատարելապէս գոհունակութիւնով ըննենել : Լս փոխանորդութեան գործը՝ պայմանաւ մէկ գին մը տրուելով ու ստացուելով կը

կատարուի . և այսպէս՝ առւտրական գործառնութիւններուն բոլորովին նման կ'ըլլայ :

Եսկէ արտառոց և չար տուրեւառութիւն մը , և ասկէ ալ աւելի մոլորական և փրատակար հետեանք ունեցող բան մը չկրնար մարդուս մտքէն անցնիլ : Ստակ ու խելանութիւն սիրելու սէրը՝ մէկ կողմանէ , և բարեպաշտ կեանք մը անցնելէն աւելի դիւրին կերպով մը Լստուածային շնորհքը ստանալու փափաքը՝ միւս կողմանէ , աս մահաբեր գրութիւնը հնարեցին ու պաշտպանեցին : Գրեթէ անհաւատալի բան մըն է որ՝ Լստուծոյ Խօսքը կարգալու սովորութիւն ընող , կամ Լեւտարանին վարդապետութիւններուն ուղիղ հասկըցողութիւն ունեցող որ և իցէ մէկը՝ ասանկ խաբէութեան վրայ իր յոյսը դնելու համարձակի :

Լստուծոյ պահանջմունքները ինչ՞ են որ մեզի կ'առաջարկուի , որ աս դիւրին և չնչին կերպովը զանոնք մէկդի ձգենք : Մեր Փրկիչը կ'ըսէ որ՝ առաջին ու մեծ պատուիրանքը աս է , թէ « Բու Տէր Լստուածդ պիտի սիրես . քու բոլոր սրտէդ , և քու բոլոր անձէդ և քու բոլոր մտքէդ : Երկրորդը ասոր նման՝ քու ընկերդ պիտի սիրես . քու անձիդ պէս » : (Մատ . իբ . 37—40 :) Եւ « Լս երկու պատուիրանքէս կախուած են բոլոր օրէնքը և մարգարէները » : Հիմա թէ և մենք Լեւտարանական տնտեսութեան ներքէն ենք , բայց աս օրէնքին բովանդակութիւնը՝ բոլոր անոր վրայ հիմնուած և մանրամասնաբար տասնաբանեայ օրէնքին մէջ նշանակուածներովը մէկտեղ , Սովխասկան տնտեսութեան ներքէն եղող մարդոց հարկեցուցիչ եղածին պէս է ճիշդ մեզի ալ : Քրիստոս կ'ըսէ . « Մի կարծէք թէ ես եկայ օրէնքը կամ մարգարէները աւրելու . չեկայ աւրելու , հապա կատարելու : Ճշմարիտ կ'ըսեմ՝ ձեզի . Մինչև որ երկինք և երկիր անցնին , օրէնքներէն յովտ մը կամ նշանագիր մը , պիտի չանցնի , մինչև բոլորն ալ կատարուի » : Մատ . ե . 18 :

Կը հարցնեմ ուրեմն , կրնայ մէկ որ և իցէ ուրիշ մարդ մը աս օրէնքին պարտաւորութիւնը կատարել մեր տեղը . կրնայ

մէկ մարդ մը իմ տեղս՝ ինքը Լստուած սիրել , ու իմ տեղս՝ իմ ընկերս ինքը սիրել : Բուն իսկ հարցումը արտառոց բան մըն է : Յայտնի է որ օրէնքին պահանջմունքները՝ ուղղակի և անհրաժեշտ կերպով ամէն հոգւոյ վրայ պարտաւորիչ են , և բնաւ չեն զատուիր անկէ՝ քանի որ Լստուծոյ ամօռը կը մնայ :

Բայց մենք Լեւտարանին ներքէն ենք . Լստուծոյ օրէնքը ամէն մարդ կոտրեց , ու անոր սոսկալի պատժոցը ենթակայ եղաւ : Լեւտարանը՝ մարդոյս աս թշուառ և անօգնական վիճակին զարման կ'ընէ , և մէկ եւ զանակ մը կը քարոզէ , որ անով մեղաւորները Լստուծոյ շնորհքը կրկին կը գտնեն ու օրէնքին անէծքէն կ'ազատին : Տեսնենք ուրեմն , թէ աս նոր տնտեսութեան ներքէն կայ անանկ բան մը՝ որ օրինադանց մարդոց թոյլտուութիւն ընէ Լրարչին ու իրենց մէջ տեղը մարդկային միջնորդութիւն մը ընելու համար մտնելը , կամ բարոյական պարտաւորութեանց մէկ մեղաւորէն ուրիշ մը անցնելը :

Լեւտարանին պահանջմունքն ու առաջարկածը ինչ՞ են : Քրիստոս և իր առաքեալները՝ հաւատք և ապաշխարութիւն քարոզեցին , իբրեւ պայմանք փրկութեան . « Ըն որ Որդւոյն կը հաւատայ յաւիտենական կեանք կ'ընդունի . և ան որ Որդւոյն չ'նազանդիր կամ անոր չ'աւատար , կեանք չ'տեսներ . հապա Լստուծոյ բարկութիւնը անոր վրայ կը մնայ » : Յովհ . Գ . 36 : « Լպաշխարեցէք , ինչու որ երկնից Թագաւորութիւնը մօտ է » : Մատթ . Գ . 17 : Ուստի՝ բուն իսկ անձամբ մեղք գործող մարդէն՝ ի զատ , ո՞վ կրնայ բարեպաշտական ցաւ մը զգալ անոր գործածներուն վրայ : Մէկ ուրիշ մը դժուարը կրնայ գալ իմ մեղք գործելու . բայց չկրնար խղճարանաց խայճիւղալ իմ մեղքերուս համար , և ոչ ալ անոր համար ապաշխարել : Մէկ ուրիշը կրնայ հաւատալ որ Յիսուս Քրիստոս իմ մեղքերուս համար քաւութիւն ըրաւ . բայց չկրնար ան Փրկչին վրայ հաւատք ունենալ իմ կողմանէս : Լստուածային թիւութիւնը մտքէ անցնելն անգամ ան աստիճան անտեղի է՝ որչափ որ մէկուն ուրիշ մէկ մարդու մը տեղ հաց ուտելը , քը-

նանալը, ուրախանալը կամ տրտմիլը :

Իսկոր նիւթիս համառօտութիւնն առ է ուրեմն՝ որ Աւետարանին մէջ մեղաւորաց առաջարկուած փրկութեան մի միայն պայմանները անանկ են, որ բնաւ որ և իցէ կերպով ուրիշ մը ձեռօք կամ ուրիշ կերպով մը չեն կրնար կատարուիլ՝ եթէ ոչ ուղղակի և միայն ամէն մէկ մեղաւորի առանձին իր միջոցովը . ու բնաւ միջանկեալ մէկ միջնորդ մը չկայ մարդոց և Աստուծոյ մէջ տեղը բաց ՚ի Աստուծոյ Որդիէն, որով մեղաւորներուն ընդունուելուն համար մէկ ճամբայ մը բացուած է :

Կրօնքին բոլոր գործողութիւնները անշաճ ըլլալէն զործ են : Մենք պէտք է որ անձամբ ապաշխարենք և հաւատանք . մենք պէտք է որ անձամբ Աստուծոյ սիրենք և անոր հնազանդինք . մեր աղօթքներն ու փառաբանութիւնները մենք անձամբ նուիրելու ենք ճիշդ ան նոյն կերպով որ՝ ամէն մէկերնեւ ինք անձամբ մեռնի պիտի իր տեղը, ու ինք անձամբ ներկայանայ վերջին օրը դատաստանի առեանին առջեւ՝ առանց մարդոցմէ մէկ բարեկամի մը կամ փոստաբանի մը օգնութիւնը ունենալու :

ՊՈՆՏԱՅԻ ՊԻՆԱՏՈՍ

Ամարդը Սուրբ Գրոց մէջ յիշուած է քսան անգամ . այսինքն տառնուլէց անգամ Աւետարաններուն մէջ, երեք Գործք Առաքելոցին, և մէկ անգամ ալ առաջին Տիմոթէոսին մէջ : Իր անունը նաեւ կը գտնուի՝ Առաքելոց ըսուած հաւատոյ անհին հանգանակին մէջ : Աս մարդուն հետ կապակցեալ արտաքոյ կարգի հետաքրքրութիւն մը կայ այն նկատմամբ, որ ինք Քրիստոսի դատողն էր : Մէկ քանի դիտելու բաներ կան ասոր վրայով՝ որոնք հիմա պիտի ցուցնենք :

1. Իր անունը : Պոնտացի՝ իր գերդաստանին անունն էր . կամ ինչպէս որ սովորաբար կ'ըսենք, մականունն էր : Պոնտացի բուն իրեն դրոսած անունն էր, ու Պոնտացի կոչուած ընտանիքէն եղող ուրիշներէն որոշելու համար :

2. Իր հայրենիքը : Հռովմայեցի էր ծննդեամբ : Իր նախնիքները՝ հին Հռովմայեցոց մէջէն, ու անոնց երևելիներէն էին : Ինքը Հրէայ չէր :

3. Իր պաշտօնը : Մեր աշխարհաբառ Աստուածաշունչին մէջ, Սաղթէոս աւետարանիչը՝ «կառավար» կ'ըսէ . և Ղուկաս՝ «Հրէաստանի կռտակալ» : Յայտնի է թէ՛ իր աստիճանը ան տեղի պաշտօնատարներէն ամենէն վերինն էր :

Պիղատոս Յուդայէն դուրս տեղերու ալ իրօք կառավարն էր . վասն զի ան երկիրը Սիւրիայի հետ միացուցուած մէկ գաւառ մը եղեր էր, որ ընդհանրապէս Սիւրիա կ'ըսուէր : Պիղատոս՝ վալերիոս Կրաքոսին յաջորդեց, ու իր պաշտօնը Տիբերիոս կայսեր ժամանակը վարեց :

4. Իր բնաւորութիւնը . անդուսպ բնութեան տէր, կամակոր և անողորելի մարդ մըն էր : Կերեւար թէ՛ իր վարած իշխանութեանը մէջ, իրեն կառավարութեան ներքեւ զտնուած մարդոց սիրտը վերաւորելու իրեն փառք մը կը սեպէր : Ինքը ազատ և արինախանձ էր : Տաճարին բնօրինակը բուն յափշտակեց, և ան նուիրական սեպուած բնօրինակն ստակը մէկ ջուրի ճամբայ մը շինելու գործածեց : Ինքը մէկ քանի Գալիլեացոց «աւրելնը իրենց զոհերուն հետը խառնեց» : Տիբերիոս կայսրին ականջը զանգատնելով լեցուած էր ասոր վրայօքը, մեր Փրկչին դատաստանը դեռ իր առջին չգերուած : Եսիկա կրնայ սեպուիլ մեր հերթը մահուան վճիռ տուողը : Ինքը «գիտէր որ քահանայապետները նախանձի համար մատներ էին զանիկա» : Իրեք անգամ առ հարցումը ըրաւ . «ինչու՞ դատաւարտեմ անիկա : «Ի՞նչ չար գործ ըրած է ատիկա» : Իրեք անգամ ըսաւ . «Ես անոր վրայ յանցանք մը չեմ գտներ» : Իր կնիկն ալ զգուշութիւն տուաւ իրեն՝ որ չդատաւարտէ : Երբոր լսեց թէ Քրիստոս «ինքզինքը Աստուծոյ Որդի ըրաւ, ալ աւելի վախցաւ» : Եւ սակայն դատաւարտեց : Եւ ի՞նչու : Ընտր համար որ՝ կը յուսար թէ իրեն դէմ Տիբերիոսին ըրած Հրէից դառն զանգատները կը դադրի :

ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲԱՆ ՄԵԿԵ

Անդղիոյ վեհափառ վիթորիա թաղուհոյն հանգուցեալ Հօրը Քէնդի Դուքսին համար ըստաւ է որ՝ մեռնելուն մօտ, իր հոգւոյն փրկութեանը համար փոյթ ունենալը յայտնեց. և իր երկիւղը հանդարտեցրնելու ջանք ըրին, իր բարձր աստիճանին և կենացը պատուաւոր ընթացքին վրայ խօսքեր ընելով. բայց ինքը՝ իրեն մխիթարիչ ըլլալ ուղղները լռեցուց սա խօսքով. «Ո՛հ. ո՛հ. աս աղէկ գիտցէք, որ եթէ ես փրկուիմ, չէ թէ եղբայր մը պէս՝ այլ Դուքսի մը պէս պիտի փրկուիմ» : Հատ շնորհ է աս խօսքը : Տեսակ մը փրկութեան ճամբայ չկայ հարուստին և իշխանաւորին, և ուրիշ տեսակ մը աղքատին ու ստորին աստիճանի մարդուն. տեսակ մը իշխանին և ուրիշ մը գիւղականին : Միւսի Դէ՛ ճամբայ մը կայ : Ամեն ալ պէտք է որ ըսեն թէ՝ «Աստուած՝ ողորմէ՛ ինծի մեղաւորիս» : Եւ իրենց զրուցածնին հետ, կամ ան փոսին մէջ իյնան, ուսկէ որ փրկուելու հնար չկայ : Ո՛վ դուն կենաց ծովուն վըրայ նաւարկութիւն ընող. մի՛ մերժեր ճամբարտութեան ուղեցուցութիւնն ու Աստուծոյ օրհնեալ Հոգին, դեռ շնորհաց վերջին Բարոսը (Վապտեքին աշտարակը) չանցած, և յուսահատութեան ժայռին վրայ նաւը չխորտակած :

ՄԱՏԱԿԱՍԿԱՐԻ ՄԵՉ

ՔՐԻՍՏՈՒՆԵՒԹՅՈՒՆ ԿՐԱԾ ՀԱԼԱԾԱՆՔԸ

Անոնք որ ատենօք աս Տէրութեանը մէջ իրենց ստացուածքը կորսնցնելու, իրենց ապրուստէն ու գործքերէն փասա քաշելու, մարմնաւոր պատիժներ ու կերպ կերպ հալածող հարութիւններ կրելու ենթակայ էին, միայն ան պատճառաւ որ՝ Աստուծոյ Խօսքը իրենք իրենց կարգալու, և իրենց խղճման

քին ազդարարութեանը համեմատ Աստուծոյ պաշտօն մատուցանելու որոշած էին, պիտի տեսնան հետեւեալ պատմութեան մէջը որ՝ Քրիստոսի հետեւողները, ուրիշ երկիրնեւրու մէջ աւելի սաստիկ նեղութիւն կրած են. և կը յուսանք թէ աս պատմութիւնը կարգալով, ջերմեռանդ աղօթքով խնդրեն որ՝ ամէն երկրի մէջ Աւետարանին համար չարչարանք քաշողները՝ ազատին իրենց հարստահարողներուն ձեռքէն, և շուտով դայ ան օրը՝ որ ատեն բոլոր մարդիկ ազատութիւն պիտի ունենան Աստուծոյ հաւաքաւ Խօսքը կարգալու և անոր հետեւելու : Այլ նոյն ատենը, բոլոր շնորհաց Աստուծոյն փառք տան որ՝ չէ թէ միայն աս Տէրութեանը մէջ, այլ նաեւ երկիրքին տակը գանուած բոլոր ուրիշ տեղերն ալ անանի բաներ կը տեսնուի որ՝ Աստուծային օրհնութեամբ աս փառաքելի վախճանը շուտով հասնիլը կ'երևայ :

Հատ ատեն չընէր որ լուր առնուեցաւ Մատակասկարէն թէ՝ հալածիչ Թագուհին աթոռէն հրաժարելու ու իր տղին շնորհելու միտք ունէր, որ Քրիստոնեայ մըն է ինքը. և ասոր փոխարքան ալ Քրիստոնեայ մը պիտի ըլլար, որուն հայրը Թագուհիին կառավարութեան ժամանակի ան արինահեղ հալածանքներուն թելադրութիւն ընող փոխարքան էր : Այլ հաւատանք որ՝ ալ ասկէ ետեւ Քրիստոնէական պաշտամունքը և քաղաքութեան գործը, ազատ պիտի ըլլայ ան ընդարձակ կղզիին մէջ :

Մատակասկարի մէջ 1849 ին եղած հալածման ատենը՝ Կառն և Ուլը անհնգ իրենց վիայութիւնը արիւնոյնին կնքեցին : Ան տեղի բնիկ Քրիստոնեաներուն քով պահուած նամակէ մը՝ որ մօտերս երեւան ելլելով ձեռք անցած է, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք :

Քրիստոսը խոստովանող, և անոր համար ամէն բաներնին զոհ ընելու պատրաստ եղող անձանց համար աս վճիռը տրուած էր որ՝ անոնցմէ չորսը ողջ ողջ պարգուին : Եւ ասոնց մարմինները՝ վճռոյն համեմատ բոցերուն մէջ սպառեցան : Միւս մարտիրոսները՝ որոնք թուով տասն և չորս էին, Իւսիւնհաւաքաւ ըստաւ դահաւէժն ի վար նետուելու դատապարտուեցան, և անոնց մարմինն ալ միւս

իրենց ընկերներնուն էրած տեղը պարուե-
լու : Ես վճիռներուն ամէնն ալ կատարուե-
ցան նահատակներուն վրայ :

Եւ ան գերիները՝ որոնք իրենց Քրիս-
տոնեայ ըլլալին խոստովանելով յանցաւոր
գտնուած էին , վճռուեցաւ որ քսանական
գաւազան ծեծ ուտեն ուրիշ յանցաւորնե-
րուն պէս , և կերած ծեծերնուն թուոյն չափ
ալ ստակ վճարելով՝ աղօթք ընելու յան-
ցանքնուն քաւութիւն ըլլայ : Են ատենը ,
Քրիստոնեաներէն զատ բոլոր ժողովուրդը՝
միաբանութեան երդում ընելու կանչուե-
ցան , եղի մը դիտն աէգ մը խօթելով , և մե-
ռած թագաւորներուն գերեզմանէն առնու-
ած սուրբ հոգը՝ օրջած ջուրի հետ խառնե-
լով , ու անկա խմելով :

Գերութեան դատապարտուած Քրիստոնե-
աները՝ ան ատենը ծախեցին բոլոր ժողո-
վորդոց ներկայութեան առջևը : Եւր մըն
ալ հլաւ ան ատենները որ՝ Թագուհին աս
նոր կրօնքին պաշտամունքը իր երկրին մէջ
արգիլելու համար , Իմերինայի վեց գաւա-
ռին մէջ՝ մէկ մէկ հատ յիշատակի արձան
կանգնելու միտք ունի :

Ուսմանձա անուն թագաւորագունը՝ որ
Թագուհին եղբորորդին է , հարիւր թալեռ
վճարելու դատապարտուեցաւ՝ ճշմարիտ
Եստուծոյ երկրպագութիւն ընելու մեղքին
քաւութիւն ըլլալու համար : Ուսմանքան՝ որ
պալատին պաշտօնեաներէն մէկն է , յիսուն
թալեռ վճարելու դատապարտուեցաւ , բայց
աս երկուքին տուգանքն ալ կէսուակէս վար
իջեցուցին ետքէն , և զինուորական կարգի
ու Տէրութեան ուրիշ պաշտօններու մէջ
եղող Քրիստոնեայ աստիճանաւորներուն
ամենուն ալ պատին առին :

Քրիստոնեայ պաշտօնատարներն ու ժողո-
վորդը ետքէն աղերսագիր մը տալով , Թա-
գուհին զիջաւ գերի ծախուած Քրիստոնեա-
ներուն կնկտոցն ու աղոցը վրայ դրուած ա-
զատէքին ստակը իջեցնելու . բայց աս հը-
րամանը տրուելէն օր մը ետքը՝ մեռցուած
Քրիստոնեաներուն կնկտիքն ու աղաքը ,
մինչև ի մահ չփրկուելու գերութեան դա-
տապարտուեցան :

Ես հալածման ատենը՝ հալածանք կրող
ներուն հաշիւները աս հտեւարներն են :

Տասն և ութը անձինք ի մահ մատնե-

ցան , չորսը պարուելով և տասն ու չորսը
գահավէժն ի վար նետուելով :

Վեց հոգի ալ՝ իրենց կնիկներովն ու զաւ-
կրներովն մէկ տեղ գերի ըրին :

Քսան և եօթը քարոզիչներ՝ իրենց կրնկ-
տոցն ու զաւկրներուն ազատէքին կէս զինը
տալու դատապարտուեցան : Քառասուն ու
երկու անձինք՝ որոնք իրենց քով գիրքերը
եւ բերին , անոնց ստացուածոցն ու անձե-
րուն ալ ազատէքին կէսը տուեալ տուին :

Քսան և եօթը քարոզիչներ , ու Վճի-
ղանձ գաւառէն բոլոր իրենց գիրքերը եւ
բերողները նոյն պատիժը կրեցին :

Հազար վեց հարիւր քառասունուրեք ան-
ձինք՝ ճշմարիտ Եստուծոյ երկրպագութիւն
ընելու մեղքին քաւութիւն ըլլալու համար ,
վճռուեցաւ որ ամէն մէկը իրեք եղ և ի-
րեք թալեռ վճարեն , բայց աս գումարին
կէսը եւ տրուեցաւ :

Հարիւր ինը գերի ծեծ ուտելու դատա-
պարտուեցան՝ ամէն մէկուն քսանական գա-
ւազան ծեծ զարնելով ժողովրդոց առջևը ,
ու իրենց կենացը մնացեալ մասին մէջ երկա-
թի շղթաներով կապուած ծանր աշխա-
տանքի մատնուեցան :

Երկու հոգի տուգանք վճարելու դատա-
պարտուեցաւ , մէկը հարիւր , և միւսը յի-
սուն թալեռ , բայց ասոր կէս գումարը ետ-
քէն եւ տուին :

Եռաջմանէ պատժուած վեց անձինք՝ բո-
լոր կեանքերնուն մէջ երկաթի շղթաներով
կապուած , ծանր աշխատանքի դատապար-
տուեցան :

Երկու գերի ալ՝ Եւետարանին վրայով
խօսելուն համար , բոլոր կեանքերնուն մէջ
շղթայով կապուած՝ ծանր աշխատութեան
դատապարտուեցան :

Եսոնց ամենուն գումարը՝ հազար ինը
հարիւր իրեք անձինք կ'ընեն . որոնք վերը
գրուած զանազան պատիժները կրեցին Քրի-
ստոնէութիւնը ընդունելուն , կամ անոր
կողմանէ աշխատելուն յանցանքին մէջ
բռնուելուն համար :

Նոյն տարիին վերջերը՝ իրենց աստիճանը
կորսնցընող Քրիստոնեայ պաշտօնատար-
ներուն՝ որոնք հասարակ զինուորի կարգը
անցած էին , քարէ տուն մը շինելու հրա-
ման եղաւ : Ես տունը շինուելու որոշուած

տեղը հասնելուն, հրաման եղաւ որ քա-
րերը կրելով շէնքը տանին մէկ տարի
մը լման . և իրենց վերակացուները կը
բռնադատէին ամէն օր անխնայ աշխատելու,
առանց իրենց բաւական ուտելիք կամ հա-
գուստ մը տալու : Ըս նեղութիւններուն
մէջ եղող Քրիստոնեաներուն՝ որոնք ասանկ
թշուառութեանց ենթակայ եղան և իրենց
աստիճանէն վար ձգուեցան, անկէ ետեւ իւ-
րենց թշնամիներէն նախատական մասնաւոր
անուն մը տրուեցաւ, որ Թադուհիին ասոնց
կրօնքէն չախորժիլը կը ցուցնէ : Ընոնք
Թախհանարանս կ'ըսուէին . որ ըսել է, «Ըս
բանը՝ որուն նմանիլ պէտք չէ» :

ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ ՕՐԸ

ՍՈՒՐԲ ՊԱՀԵԼՈՒՆ ՎՐԱՅՈՎ

Սըր Սաթիո- Հէյլ, Լնդոնայի արդարո-
ւելան արեւմտեան առաջին Դատարար Լօրտը
որ ամենէն երեւելի օրէնագէտ և իրաւաբան
հին է, իր լեռներուն գրած նամակներուն
մէջ կերակին սորբ պահելոյն վրայով հե-
ղեալ թանօթիւններէն արտաքին է : Կը
յոսանէ իւր անանկ հարցո- մը վկայութիւնը
որոն իմաստարարութեան և հոգեւոր վարդապետ
հանէ ունեցած համարո-մը այնչափ հասարա-
կայ թանօթ է Եւրոպայի մէջ, մեր ընկերացող-
ներուն ալ օգտակար ներգործութեան մը ու-
նեայ :

Երկնից Ետուածը մեր հասարակ գոր-
ծառնութիւններուն համար վեց օր թողու-
ցած է, ու իբրեւ տուրք մեզի փոխ տուած
ժամանակին՝ եօթներորդը իրեն սեպհակա-
նելովը, խիստ Տէր մը եղած չըլլար . և իրեն
սեպհականած օրուանը վրայ խորհրդածու-
թիւն ընելով, ասիկա աւելի աղէկ պիտի
հասկընանք թէ՛ յաւէտ մեր շահուն համար
է քան թէ իրեն :

Վասն զի ասիկա մէկ ստոյգ ճշմարտու-
թիւն մըն է, թէ ուրիշ ատեն մը՝ Ետու-
ծոյ ծառայութեանը մէջ ու իր պատուոյն
համար և իր կամացը համաձայն անցու-
ցած ամենէն աւելի աղէկ, ու մեզի աւելի
շահաւոր կերպով չենք գործածեր . և
թէ շատ գէշ է այն մարդուն բնութիւնը՝

որ շատ բան մը կը սեպէ եօթը օրին մէկը
Ընոր ծառայութեանն ու պատուոյն նուիրե-
լը, որն որ իրեն չէ թէ եօթներորդ օրուան
կեանքը կուտայ միայն՝ բայց մնացած վեց
օրն ալ իր հասարակ գործառնութեանն ու
գործածութեանը համար : Չեղի մէկ ճըշ-
մարտութիւն մը պիտի իմացընեմ՝ որ քա-
ռասուն տարուէն աւելի բրած փորձառու-
թիւնս և զգուշաւոր դիտողութիւններս հաս-
տատ սորվեցուցին ինծի : Յիսուն տարիի
մօտ է որ գործի մէջ եմ, և ան ալ ծանր ու
կարեւոր գործ՝ որչափ որ մարդու մը ուժը
կրնայ տանիլ, ու ձեզ ապահովցընեմ՝ որ
քնաւ երբէք կոյր նախանձաւորութեան,
կրօնամոլութեան և սնապաշտութեան հա-
կամիտութիւն ունենալու ենթակայ չեղայ :
Իոյր աս ատենը՝ մեծ ջանքով դիտեցի իմ
ու իմ գործոցս մէջ աս իրեք բաները :

Եռաջին . թէ երբ որ Տէրունական օրուա-
նը մէջ աշխարհային գործ մը յանձնառու
եղայ ընելու, (որ բացարձակապէս և անհրա-
ժեշտ հարկաւորութիւն չուներ,) ան գոր-
ծը՝ քնաւ արդիւնաւոր չեղաւ կամ ին-
ծի չյաջողեցաւ : Եւ ոչ այսչափ միայն,
այլ և՛ թէ որ ան օրը մարմնաւոր գործի
մը վրայով նախապատրաստական խորհուրդ
ընէի միայն, կամ անոր վրայով մտքէս
անցընէի, որ ետքը ընեմ կամ գլուխ հանեմ
ու թէ և աս նախապատրաստական խոր-
հուրդը ըստ ինքեան արդար ու համեստ ալ
ըլլար ու յաջող ալ երևնար անոր գլուխ
ելելը, 'ի վերայ այսր ամենայնի միշտ յոյ-
սէս կը զրկուէի՝ կամ ան գործը ամենին
չկրնալով կատարել, կամ վախճանը չյաջո-
ղելով . անանկ որ գրեթէ իմ կողմանէս մէկ
առած մը եղած էր՝ ան օրը աշխարհային գոր-
ծի մը վրայով ինծի թախանձելու ատենին
պատասխանել որ՝ եթէ գործին չյաջողիլը
կ'ուզեն, թող ան օրը իմ ան բանը ընելը
վրաս առնելը խնդրեն : Ու ասիկա ես այն-
չափ աղէկ դիտեր էի որ՝ մինչև անգամ աշ-
խարհային բանի մը վրայով խորհելէն ալ
կը վախնայի ան օրը . վասն զի ան օրուան
բրած որոշումներս այնչափ կ'ըլլար, կամ
ակնկալութիւնս պարապը կ'ելլէր :

Երկրորդ . թէ որչափ որ աւելի ամուր
կապուեցայ Տէրունական օրուան պարապ-
ւորութիւններուս, այնչափ ալ աւելի նոյն
շարժումն մէջ պարապած գործքերս յա-

ջող կ'երթային ու երջանիկ կ'ըլլայի • ա-
նանկ որ ան օրուան ամուր կամ թուլ բո-
նելէս շտակ կը տեսնայի ու ճիշդ հաշիւ կ'ը-
նէի գալու շարթուման մէջի աշխարհային
յաջողութիւններս :

Երբորդ • թէպէտ և իմ ձեռքս ու միտքս
Ենդդեղ մէջ եղած որ և իցէ ուրիշ զբաղած
մարդու մը չափ լեցուն էր միշտ աշխարհա-
յին գործերով , թէ դատաւոր ըլլալէս
առաջ և թէ ետքը՝ սակայն բնաւ ժամա-
նակի կարօտ չէի իմ վեց օրուանս մէջ լմն-
ցընելու , և ինքզինքս՝ կատարելէք գործքե-
րուս պատրաստ ընելու , թէպէտ և բոպէ
մ'ալ Տէրունական օրէն չէի խորեք , թէ
ուսմամբ և կամ թէ ուրիշ կերպով պատ-
րաստութիւն տեսնելու համար :

Բայց ընդհակառակն , երբոր աս օրը խո-
րեցի աշխարհային գործի մը համար՝ գտայ
որ Տէրունական օրը սուրբ բռնած ատենէս
աւելի մնաս եղաւ գործին • ուստի երբոր շատ
տարիներու փորձառութիւնը , շատ ուշագ-
րութեամբ և զգուշաւոր դիտողութիւնը
նկելով բացարձակապէս որոշել տուաւ ինձի
որ՝ բնաւ Տէրունական օրը ասանկ կերպով
մը չխորեմ • և հիմա երեսուն տարիէն աւել-
ի է որ սուրբ կը պահեմ նոյն օրը : Ես
պատմութիւնը շատ հաստատ կերպով ու
փորձով ալ ստուգուած է , և ես հարիւրա-
ւոր մարդոց իմացուցեր եմ ասիկա • ու հի-
մա ալ ձեզի կ'իմացնեմ՝ յուսալով որ աղէկ
տպաւորութիւն ընէ ձեզի :

ԻՆՔՁԻՆԻՔԸ ԿԱՌԱՎԱՐԵԼ • Ծանոթ՝ պէտք
է որ ամէն ջանք ի գործ դնեն , որ իրենց զաւիթներուն ի-
րենք զիրենք կառավարել սորվեցնեն : (Թ) որ տղան բար-
կասիրտ է , աղին կերպով մը ու համբերութեամբ սորվե-
ցնելու է անոր՝ որ իր բնութիւնը զայն : (Թ) որ ազահ և
անկուշտ բնաւորութիւն ունի , առատաձեռնութիւնը կամաց
կամաց մշակելու է անոր սրտին մէջ : (Թ) որ անձնասէր է ,
աղտուամտութիւն սորվեցնելու է անոր : (Թ) որ մաղձոտ է ,
խրատելու է որ ան բնութիւնը ձգէ , քաջալերելով զինքը որ
զուարթ բնաւորութիւն ունենայ : (Թ) որ ծոյլ ու դանդաղ
է , աշխատասէր ըլլալու վաժեցընելու է . և անակ կրթելու
է որ՝ մեծամեծ ու դժուարակիր պարտաւորութիւններն ալ
յօժարամտութեամբ կատարէ : (Թ) որ հպարտութիւնը տիրէ
վրան , և իր հնազանդութիւնը ակամայ կամօք կատարէ ,
սանձելու է անիկա՝ կամ խրատով կամ պատիժով : Վարձ
խօսքով , ծնողք զաւիթներին անանկ վարժեցնելու են՝ որ
իրենց վրայ տիրած չար բնաւորութիւններուն յաղթեն :

ՀԱՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆ

Ղշմարտութիւնը՝ մոլորութեան դէմ դեղ-
թափ մըն է • մոլորութիւնը հոգին կ'աղտեղէ :
Մարդ մը կարելի է որ թունաւորուելով մեռնի ,
ինչպէս նաև ատրճանակով մը սպանուին ալ
կարելի է • և Ղշմարտութեան ի դատ ինչ կայ
որ մոլորութիւնը մէկդի վանէ : Ենչափ մարդոց
մոլորութեան որոգայթին մէջ ի յնալուն պատ-
ճառը աս է որ՝ կա՛մ չեն գիտեր Ղշմարտութիւնը
կա՛մ չեն սիրեր շնորհիւ : Ի պատիւ ճըշ-
մարտութեան ըստ բաւականին բնաւ չենք կրնար
գրել : Ղշմարտութիւնը մեր հաւատքին
հաստատութիւնն է • մեզի կրօնքին ճիշտ դա-
ղափարը կու տայ , ու կը ցուցնէ թէ ինչ
բանի հաւատալու ենք : Թէ որ վերցընես ճըշ-
մարտութիւնը , մեր հաւատքը միայն երեւակայ-
ական բան մը կ'ըլլայ : Եկեղեցւոյ թագին
վրայի ամենէն աղէկ ծաղիկը Ղշմարտութիւնն
է • մեր հոգիէն աւելի ծանրագին բան մը չու-
նինք Եստուծոյ յանձնելու , և ոչ ալ Ինքը՝ իր
Ղշմարտութիւններէն աւելի ծանրագին բան մը
ունի մեզի աւանդելու : Ղշմարտութիւնը
պատուոյ մէկ նշան մըն է , ու մեզ մոլոր եկե-
ղեցիէն կ'որոշէ , ինչպէս որ համեստութիւնը՝
առաքինի կ'ենը կ'որոշէ : Վարձ խօսքով , Ղշմար-
տութիւնը աղգի մը պատուարն է : Գրուած
է որ՝ Ղ և տացիք , (որոնք Ղշմարտութեան դրօ-
շակիրներն էին) թագաւորութիւնը ուժովցու-
ցին : Ի Ս՝ապ • Ժմ • 17 : Ղշմարտութիւնը
Հռովմայ մայրաքաղաքին հետ կրնայ բաղ-
դատուիլ՝ որն որ ամենէն զօրաւոր տեղ մըն է ,
կամ Գաւիթի աշտարակին՝ որուն վրայ հա-
ղար վահան կախեց : Երբ • Դ • 4 : Օրքերն
ու նաւատորմիւնքը Ղշմարտութեան չափ չեն
կրնար ուժովցնել մեզ : Ուստի թէ որ Ղշմար-
տութեան սաստիկ նախանձախնդիր չըլլանք ,
ալ ինչ բանի ըլլալու ենք : Հրաման ունինք որ
մինչև մահուան կէտը , անգամ մը սուրբերուն
տրուած հաւատքին վրայ ջանք ընենք հաստա-
տուն կենալու : Յո-դ • 3 : Թէ որ Ղշմար-
տութիւնը անգամ մը կորսնցնենք , սա վերտա-
ռութիւնը կրնանք իրաւամբ մեր վրայ գրել
իրեւ տապանագիր թէ՛ «մեզմէ փառքը վեր-
ցաւ» : Ի թափ • Դ • 21 :

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ

ՄԱՐԴԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Ամենին ընդգիմութիւն չըլլուի որ՝
Եստուածաշունչին վարդապետութիւնները,
մարդուն սրտին մէջ աճանդուէր մարդա-
սիրութիւն մը հաստատելու համար գոր-
ուած են . բայց ուրիշ ապացոյց մ'ալ կայ
որ՝ մարդոց մարդասէր ու բարերար ըլլալ-
նին կը կամի Եստուած : Եսիկա աս բանով
յայտնի կը տեսնուի որ՝ Բողոքարարին մէջ
Ե-տարարն արարած ինչ գործը՝ մարդոց
յանձնարարութիւնն է :

Ես ճշմարտութիւնը որչափ ալ որ ծա-
նօթ է մեզի, ու մենք ալ որչափ որ անոր վը-
րայօք քիչ խորհելու սովորութիւն ունինք,
տակաւին ասկէ աւելի հիացման արժանի
բան մը չկայ՝ բարոյական և բրիտանական
ճշմարտութիւններուն բոլոր ասպարէզին
մէջ : Մարդկային ազգը մեղաց մէջ մեռած
ու կորսուած էր : Եստուած՝ իր գլխու-
թեամբը անոնց փրկութիւնը պիտի պատ-
րաստէր . բայց ինչպէս . անսահման գինով
մը անոնց մեղացը քաւութիւն կ'ընէ, իր
միածին Որդին տալով որ անոնց համար
մեռնի : Ու հիմա՝ ալ ինչ աւելի ընելիք
կը մնայ : Հազար ութ հարիւր տարի աւելի
ես կ'երթանք . քաւութիւնը եղած կը դառ-
նանք . բայց աշխարհքը ան եղած բանը
չգիտէր ու փրկուած ալ չէ : Տակաւին ա-
ռաջուան պէս մեղաց ու խաւարի մէջ է :
Քրիստոսի միայն մեռնելը, մէկ հոգի մըն
ալ չպիտի փրկէ : « Եստուած այնչափ սիրեց
աշխարհը որ իր միածին Որդին տուաւ որ ով
որ անոր հաւատայ չկորսուի այլ յաւիտե-
նական կեանք ստանայ » : « Բայց ի՞նչպէս
պիտի հաւատան անոր՝ որուն վրայով բան
մը չլսեցին » : Մարդիկ գիտնալու են թէ
Քրիստոս մեռաւ . և աս ճշմարտութեանը
նկատմամբ, անոնք զոգջմամբ և հաւատքով
անոր ապաւինելու վիճակին բերուելու են .
ապա թէ ոչ՝ կորստեան մէջ կը մնան :

Եստուած՝ ուրեմն իր Որդին պարանօ տե-
ղը մեռնելու տար պիտի : Բայց Քրիստոս
մեռնելունէն յարութիւն առած ըլլալով՝ աշ-
խարհիս վրայ չմնար որ ամէն ազգերուն մէջն
երթայ, որ անոնք՝ որոնց համար որ ինքը
մեռաւ, ապաշխարութեան ու Եւտարանին
հաւատալու կանչէ, և Երկինքը համբարձած

ըլլալովն ալ՝ իր հրեշտակները չնրկէր կենաց
ճամբան սորվեցնելու համար : Բայց այս
գործը՝ որ կամ կատարուելու է, կամ թէ
մարդիկը կորսուելու են, ուրիշներուն
ձեռքը յանձնուած է :

Եստուած մարդոց փրկութեանը համար
իր Որդին մեռնելու տուած ըլլալով, կը
թողուր իր շնորհացը հրաւերը զիտցնելու
գործը . այսինքն, կը թողուր այս փրկութիւ-
նը ազդողական ընելու գործը, ընդհանրա-
պէս մարդու ձեռքով կատարուելու . անիկայ
մարդուն կամաւոր գոծողութեանը կը ձգէ :

Ես բանը առանց հեղինակութեան խօսք
մը չէ : Եստուած ներշնչեալ առաքեալի մը
ձեռքը այսպէս ձեռնակութիւն կ'ընէ : « Ով
որ Տէրոջը անունը կանչէ պիտի փրկուի :
Ուրեմն ինչպէս պիտի կանչեն անոր՝ որուն
որ հաւատացին . կամ ինչպէս պիտի հաւա-
տան անոր՝ որուն վրայով բան մը չլսեցին .
կամ ինտո՞ր պիտի լսեն՝ առանց մէկուն քա-
րոզելուն : Քրիստոսի մահը ազգաց փրկու-
թեանը օգտակար ըլլալը, Եւտարանը անոնց
մէջ քարոզուելով կ'ըլլայ . ու աս գործն ալ
Եստուած մարդոց յանձնեց : Ինքը աս բանը
ընելը մարդոց ձգեց, ու աս գործը կատա-
րելու ատենին՝ անոնք զանազան զոհեր
ընելու են, և իբրեւ թէ իրենք իրենցմէ
զուրս ելլելու և ուրիշներուն համար ապրե-
լու են : Եսանկ էր նախկին աշակերտներուն
ատենը, ու հիմա ալ տակաւին ասանկ է :
Մենք Եւտարանը աշխարհին չենք կրնար
տալ, քանի որ ինքզինքնուս համար միայն
կ'ապրինք : Ենձնուրաց աշխատութիւններ
կը պահանջուի, և զոհեր ընելու ետեւ ըլ-
լալու ենք : Ուրեմն յայտնի է որ՝ Եստուած
կ'ուզէ թէ մարդիկ մարդասէր ըլլան . Ենոր՝
մարդոց ճիշդ ասանկ ըլլալն ուղիւ այնքան
ստոյգ է՝ որ աս բանին նկատմամբ, ինքը ա-
նոնց բարոյական բնութեանը վրայ փոփո-
խութիւն մըն ալ ընելու միտքը դրած է . որ-
քան որ իր Միածին Որդին մեռնելու տա-
լու գործին կատարուելը տեսնելն ալ միտքը
դրած էր : Վասն զի մարդս պէտք է որ սորվե-
ապրիլ ու աշխատիլ և ուրիշներուն աղէկու-
թեանը համար բան մը զոհէ . ապա թէ ոչ՝
Եստուածոյ անսահման շնորհացը գործը, իր
Որդւոյն զոհ ըլլալը, ինչն պատակի օգտակար
ըլլալու համար որ եղաւ՝ անոր հասնիր :

ԸՆՏԱՆԵԱՅ ՄԷՋ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՍՏԱՏՈՒՆ ՊԱՀԵԼՈՒ ԿԱՆՈՆՆԵՐ

1. Պէտք է որ ստոյգ զիտնաս թէ՛ օր-
ուանը մէջ քու կամքիդ դէմ՝ բան մը կըր-
նայ պատահիլ, ուստի նայէ որ պատրաստ
գտնուիս :

2. Տանը մէջիններուն ամէն մէկը մէկ
գէշ բնաւորութիւն մը կրնայ ունենալ,
ինչպէս նաեւ դուն ալ . ուստի չափազանց
բաներ յուսալու չես անոնցմէ :

3. Տնեցոց ամէն մէկուն բնաւորու-
թիւնները սորվելու ես :

4. Ընտանեաց մէջ գտնուող ամէն մէ-
կուն անանկի մը պէս նայելու ես, որուն
համար որ Քրիստոս մեռաւ :

5. Եթէ որ և իցէ մէկուն աղէկ բան մը
պատահի, անոր վրայ ուրախնալու ես :

6. Երբ որ դուն քեզ հակամիտեալ կը
գտնաս դիմացինիդ բարկութեամբ պատաս-
խանելու, աղօթքով սիրտդ առ Եստուած
վերցընելու ես :

7. Թէ որ հիւանդութեան, ցաւադա-
րութեան, կամ տկարութեան մը պատ-
ճառաւ դիւրագրդիւ ըլլալդ հասկընաս, ան
ատենը պէտք է որ դուն քու անձիդ վրայ
շատ զգոյշ ըլլաս :

8. Ուրիշներուն ալ աս տեսակ նեղու-
թեան մէջ ըլլալը դիտելու ես . և սիրով
ու կարեկցութեամբ իրենց վիճակին յարմար
բանի մը խօսքը անոնցմէ խնայելու չես :

9. Պէտք է ամէն ամենափոքր պատե-
հութիւնները անգամ ձեռքէ չհանես՝ որոնք
կրնան ուրիշներուն հաճոյական ըլլալ, ու
սիրտերին նեղացընող ամենափոքրիկ բա-
ները անգամ բոլորովին մէկդի ընելու ես :

10. Որ և իցէ բանի վրայ զուարթ աչ-
քով նայելու ես, և ուրիշներուն ալ քաջա-
լերութիւն տալու ես :

11. Սպասաւորներուն հետ քաղցրու-
թեամբ խօսելու ես . և երբ որ իրենք աղէկ
բան մը ընեն, պատեհութիւն մը գտածիդ
պէս դովելու ես անոնք :

12. Բոլոր մանր մունր զուաճութիւննե-
րու մէջ, դուն քեզ ամէնէն հոգը ձգելու ես :

13. Տանք ընելու ես անանկ կակուղ
պատասխան մը տալ, որ բարկութիւնը ետ
դարձընէ :

14. Երբ որ կը ցաւիս անվայել խօսքի

մը կամ դործքի մը համար, դարձիւր ու
դուն քեզի հարցու թէ՛ «արդեօք ես ալ
շատ անգամ աս նոյն պակասութեանը մէջ
չգտնուեցայ, ու ներում չառի» :

15. Խօսակցութեան մէջ քեզ վեր վեր
չվերցընես . այլ նայէ որ, ուրիշները ա-
ռաջ բերես :

16. Պզտիկներուն հետ անուշ և ազ-
նիւ կերպով վարուելու և անոնց յարգու-
թիւն ցուցունելու ես, յիշելով որ դուն
ալ ատենօք անոնց պէս էիր :

17. Նայէ որ բնաւ ուրիշին վրայ դա-
տողութիւն չընես . այլ ասոր հակառակ
որչափ որ կրնաս բանը աղէկի մեկնէ :

18. Օրուանը մէջ վայելած անհամար
բարիքներուդ հետ բաղդատէ ան նոյն օր-
ուան չնչին նեղութիւնները :

ԶՈՐՑԱԾ ԹՁԵՆՆԵՐ

«Ինչպէս շուտով չորցաւ թղենին» ը-
սին աշակերտները՝ երբոր Փրկչին անէծքին
արդիւնքը տեսան :

Երբոր Եստուծոյ անէծքը մարդու մը
վրան կու գայ, անիկա շուտով կը չորնայ :
Կրնայ ըլլալ որ՝ իր սրտայտաճիւն վրայ, կամ
իր աս կեանքիս համար ըրած խորհուրդնե-
րուն վրայ գայ : Բնութեան զօրութիւննե-
րը՝ Եստուծոյ ձեռքն են : Ելեկոծութիւնը՝
կրնայ անոր նաւը ծովերուն տակը թա-
ղել, կրակը՝ իր վաճառքներուն միտերանո-
ցը պրկել, հեղեղները՝ իր աշխատութեանը
արդիւնքներուն բոլորը աւել տանիլ, և
ան որ՝ իր հարստութեանը մէջ եղած ատենը
ամբարտաւանութեամբ ըսաւ թէ՛ «յաւիտ-
եան պիտի չսասանիմ», աղքատութեան
հասնի : Եստուծոյ անէծքը՝ մարդուն ա-
մենէն խելացի կարծած հնարանիւր, կայ-
ծակը՝ ծառի մը զարնելուն չափ շուտ կըր-
նայ աւել :

Կրնայ ըլլալ որ՝ իր ընդանկաջը վրայ
գայ : Եղօթք չընող ընտանիքի մը մէջն
կուռք մը եղած տղան, կրնայ ըլլալ որ
առտուան ծաղիկի պէս շուտով կտրուի .
կամ թէ կեանքը բարեկարգ ընթացքի մը
մէջ պահող շնորհքը երթալով՝ կենդանի
մեռել ըլլայ :

Կրնայ ըլլալ որ՝ իր Գրքին վրայ գայ : Ես

միտքը՝ որ բոլոր իր խորհուրդներուն մէջը բնաւ Մատուած չունէր. ան կարողութիւնները՝ որ մեղսալից բաներու գործածելու դարձուցեր էր, կրնայ ըլլալ որ՝ ալ կարող չըլլայ իր կամքով առջի պէս ծռելու: Պատողութիւնը՝ կրնայ ըլլալ որ իր աթոռէն գլորի, և կատաղի մոլեգնութիւնը՝ կամաւ Մատուծոյ անհնազանդ ըլլալուն տեղը բռնէ:

Կրնայ ըլլալ որ՝ իր խղճմանքին վրայ դայ: Ու խղճմանքը՝ ալ այնուհետեւ դալու դատաստանին օրուանը վրայով իրեն խրատ չտայ. կրնայ ըլլալ որ՝ ալ արգելքներ չդնէ դէպ ի յուսահատութեան փոսը իր ըրած արագ ընթացքը զսպելու կողմանէ: Կրնայ ըլլալ որ՝ տաք երկաթով խանձուածի պէս ըլլայ: Կրնայ ըլլալ որ՝ ինքը զինքը տայ ստութեան հաւատալու, որ ինքը դատապարտուի:

Թող ամէն մարդ զգոյշ ըլլայ, առանց Մատուծոյ կամացը նայելու՝ մէկ որ և իցէ ճամբայ մը բռնելէն, կամ մտքին մէջ անանկ բան մը ձեռացնելէն: Թող զգոյշ ըլլան Մատուած մոռնալով տղաք մեծցնելէն. Թող զգոյշ ըլլան ճշմարտութեան խոտորելու համար իրենց մտքին կարողութիւնները գործածելէն. Թող զգոյշ ըլլան իրենց խղճմանքին դէմ մեղք գործելէն, որ չըլլայ թէ Մատուծոյ անէծքը իրենց վրայ թափի: Ինչ կործանիչ բան մըն է Մատուծոյ անէծքը: Ո՞վ կրնայ աս աշխարհիս մէջ անոր դիմանալ: Ո՞վ կրնայ բոլոր յաւիտեանականութեան մէջ անիկա կրել:

ԱՍՏՈՒԱԾ ԱՇՈՒՆՉԻՆ

ԹԱՐԳՄԱՆ ՈՒԹԵԱՆ ՕԳՈՒՏԸ

Հասարակաց Ժողովքի մը մէջ որ Սկովայայի մէջ Լարենսոնի տաղանդ եղաւ, իրենից արողէ մը հետեւաւ Զարգարախոս և Զարգարոյրի Կոնստանտինի ըրաւ, Եսորոյ Խօսքը ամէն ժողովրդոց իրենց խօսած լեզուովը արարեալն էր այսօր:

«Չեմ գիտեր անանկ բան մը՝ որ մէկը կարենայ ընելու գրականութեան կամ գիտութեան մասին, բուն իսկ կրօնքը դուրս ձգելով անոր մէջէն՝ որպէս զի որ և իցէ Ժողովրդոց կարող ըլլայ մեծագոյն պարգև մը ընծայել: Սուրբ գիրքը իրենց խօսած լեզուովը Թարգմանելէն աւելի: Վայրկեան մը նայեցէք ան զօրաւոր հետեւութեանցը, թէ որ այսպէս կրնամ ըսել, որ ասանկ գործ մը Ժողովրդոց լեզուին վրայ յառաջ կը բերէ: Ինչ վստմութիւն, ինչ արժէք, ինչ յարգ այդ լեզուին բառերուն. ան բառերն որ առաջ գրեթէ կ'երեւար որ աստանդական կը ծփծփային՝ մարդոյս ամենաբարձր խորհուրդներն ու խորին զգացումները արտայայտելու բաւականութիւն ունենալով, բայց մինչև ան ատենը նիւթական և զգալի բաներէն ի զատ բնաւ ուրիշ բանի մը հետ կապակցութիւն մը չունէին, կամ միայն ան բաներուն՝ որն որ նիւթական և զգալի պիտոյքները միայն կրնան լեցնել: Ես բառերը բանտելով, (թէ որ ներելի է ինձ այսպէս ըսել,) ու Մատուծոյ խորհրդոցն ու երկինց զաղափարներուն հետ տողորելով, և ետքը մարդոց սրտին մէջ պատասխան մը գտնելու խաւրելով, անոր ամենաբարձր զաղափարներն ու խորին զգածմունքները ան ատենը արտայայտեալ կը գտնէ: Եւ ան ատենը ինչ հիմն ձգեցիր աս Ժողովրդոց քաղաքակրթութեանն ու բարեկեցութեանը: Ինչ հիմն ձգեցիր անոնց մտքին ընդաճակութեանն ու սրտերնուն մաքրութեանը, և ան ամէն բաներուն համար, որոնք որ բանական և իմացական արարածոց բարեկրթութիւնը յառաջ կը բերեն:

«Ժողովրդոց Մատուածաշունչ տալը՝ անոնց բուն իսկ արմատին երթալ ու ան մեքենան գործ դնել է, որ իրենց քաղաքավարութիւնն ու ներքութիւնը ինքնին յառաջ կը բերէ: Բայց

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ ՊԵՏԵՆԻ ԿԵՐՊԸ. Դեղերը՝ ամենէն լին ընդնորդներ գէշ սովորութիւնները: Բոլորը զին անհիմն բան է խորհելու թէ՛ որկրամոլութեամբ, զինն մոլութեամբ, և ամէն կերպ չափազանցութեամբ կեանք վարելով, իր մարմնոյն առողջութիւնը դեղերով պահպանէ: Որկրամոլութիւնը՝ և անխորհրդ գեղ անուէլը՝ սովին, սուրին, և ժանտամահին կոտորածներէն աւելի մարդոց կեանքը կորսնցնողիք են: Թէ որ խրատ մտիկ ընել կ'ուզես, սովորութիւններդ կանոնաւորէ, ինք՝ ու խմէ՛ առողջարար բաներ, շատ փափուկ անկողինի վրայ մի՛ պառկիր, ու գիշերը ժամանակին հանգչէ՛ և առտուն ալ կանուխ ելի՛ր կանոնաւոր ատենին: Թէ որ կրնաս մարմնդ ամէն օր պաղ ջուրով լուսի, և հիւանդ եղած ատենդ ալ՝ քու ճանցած ամենէն վարպետ բժիշկը կանչէ, և անոր պապարածը կատարէ ճշգրիտ, և բնութեանը հետեւող եղի:

մասնաւորապէս մեզի կիյնայ հոս մտածել թէ՛ բոլոր աշխարհ խրկուած քարոզիչներուն գործին՝ Եստուածաշունչը ժողովեգոց խօսած լեզուով թարգմանուիլը որչափ օգուտ կ'ընէ ըսել կ'ուզեմ: Ենոր միջոցովը մեր քարոզիչները յարմար գործիք մը ունեցած կ'ըլլան որով իրենց գործը յառաջ վարելու և յաջողութիւն գտնելու են: Եյո՛ւ՝ յարգանք խօսինք՝ ճշմարիտն ալ ան ըլլալուն համար՝ որ աս լեզուներուն թարգմանելով Սուրբ Գիրքը՝ պատրաստած կ'ըլլանք ան գործիքը՝ որ անով ինքն Հոգին Սուրբն ալ կը զիջանի ներգործելու ան սուրբը՝ որ անով Ինքը մեղաւորներուն սիրտը կը ծակէ՝ ան կրաւր՝ որ անով մեղաւորներուն ամենէն կարծր սիրտերը կը հալեցնէ՝ ան մուրճը՝ որ անով բոլոր հակառակութիւնը կտոր կտոր կը մանրէ՝ և մենք բացինք ան ջուրերը՝ սրբարանին ան կենդանի ջուրերը՝ որ աս անապատացեալ և մեղքով ապականուած աշխարհին վրայ կը սփռի, և Եստուծոյ Դրախտին ծաղիկն ու գեղեցուցութիւնը կ'ընծայէ:

ՀԵՐԱՆՈՍՈՒԹԵԱՆ ՏԿԱՐԱՆԱԼԸ

Հետեւեալ քաղուածը Պոմպէ հրատարակուած օրագիրէ մը առած եմք, որ շատ աղէկ կերպով կ'ստորագրէ մաքի մշակութեան վիճակը՝ որ ատեն որ Քրիստոնէութեան սկզբունքներուն հետ միանայ: Հնդկաստանցոց հին աւելորդապաշտական արարողութիւնները կործանելու վրայ են: Եւրոպական կրթութեան, և Քրիստոնէական սկզբանց շարունակ յարձակմանցը դէմը դիմանալու չափ ուժ չունին: Եսոնց երկուքէն մէկուն ազդեցութեանը ներքեւ եկողները՝ որդւոց որդի յաջորդաբար ընդունուած, և ժամանակին Զութեամբը պատիւ ստացած դրութեանը, միամտօրէն ալ չեն կրնար յարիլ: Այժմ աս դարուս ոգին՝ զանոնք իրեն անդիմադրելի ուժովը, իր դիւթական շրջանին մէջ կը քաշէ, և կամ Եստուծոյ ճշմարտութիւնը՝ իրենց իմացական և բարոյական խաւարը կը վանէ, ու աս երկու տարբեր փոփոխութիւններէն մէկուն տակ կը մտնան: Հետեւաբար՝ հիմա այն որոշիչ կէտը հասած է: Ենոնցմէ ոմանք՝ որ Եւտարանին տեղեակ եղան, սկսան աչքերնին բանալ ու անոր պատուականութիւնները տեսնել, և

ասոնցմէ շատերն ալ, Հեթանոսաց Եռաբեալը՝ Եզրիպպատին առջեւ եղած ատենը անոր վիճակը ինտոր որ էր, գրեթէ ասոնք ալ նոյնպէս Քրիստոնէայ ըլլալու համոզուած են. և իրենց խղճմանքին ու աշխարհին մէջ տեղը կը վարանին թէ որ ունեւնաւոր ընեն ինքզինքնին. Եստուծոյ թէ չէ: Ուրիշներն ալ՝ որ բաւական դիտութիւն ստացան, Պիւրենեան առասպելներն ու սնապաշտական սովորութիւնները տեսնելու, առանց Եւտարանին՝ «Ուղիղ վարդապետութիւններուն» ճիշդ գիտութիւնը ստանալու, հպարտութեամբ ուռած են՝ որ և իցէ կրօնական հեղինակութիւնը մերժելու ինքզինքնին կարող սեպելով. ու Քրիստոնէութիւնը՝ իր երկնային հաղորդակցութիւններուն միակ և ընդհանուր հպատակութեան պահանջումը ընելով՝ իրենց արհամարհական ատելութիւնը կը գրգռէ: Ես երկու մէկ մէկու հակառակ զօրութեանց դիմացը եկող, և իրենց կրօնքին սիրով յարեւնին անկեղծ պահելու կարող եղող Հնդկաստանցիք շատ քիչ են:

Հիմա Հնդկաստանցիք իրեք դաս բաժնուիլ սկսան: Եռն յիշուած երկու դասը օրէ օր աւելնալու վրայ է, ու միւսը պակսելու: «Եյոն առջի յիշուած դասը շատ հետաքրքրական է, մասնաւորապէս անոր համար որ՝ Եւտարանական աշխատութիւններու նկատմամբ եղած արդեանցը վրայօք ունեցած յոյսերնիս կը կենդանացնէ: Երկրորդն ալ թէպէտ քիչ հետաքրքրական չէ՝ բայց մեր դուծը կը շարժէ, որ անոնք Յիսուս Քրիստոսի մէջ եղած ճշմարտութիւնը՝ պարզ, խոնարհ և աշխոյժ կերպով մը փնտռելու տեղը՝ որն որ միայն իրենց անմահ հոգիներնուն փափաքը կրնայ յարգեցընել, անփոյթ թեթեամտութեամբ մը բոլոր կրօնական սանձերը մէկդի նետեցին, ու իրենք կրօնքի նորոգիչ ըլլալու համբաւը վաստակելու համար՝ կ'աշխատին Հնդկաց կրօնքէն և Քրիստոնէութիւնէն անանկ բաներ ժողովելու՝ իրենց ծանծաղ միտքերնուն ընդունակութիւնը կրնայ յօրինել, ու անանկ կաղապարի մէջ խօթել, որ ասոնց ըսածին նայելով՝ «Կորոզեալ Հնդկական գրութիւն մը ըլլայ: Ես կարգին մէջ գրտնուածներէն ոմանք՝ որոնք կ'ըսուի թէ

ըստ մեծի մասին Լշխինսթոն ըստած Ընկերութեան մոլորեալ աշակերտներէն են, կ'երեւայ թէ ընկերութիւն մը կազմած են իրենց մէջ՝ անուանեալ «Ընկերութիւն լուսաւորութեան ճշմարիտ կրօնին, և կործանման մոլոր կրօնի» . ու Մարաթիի լեզուով ամսական տետրակ մը հրատարակել սկսան, Քրիստոնէութիւնը խափանելու նպատակաւ: Ըս տետրակը՝ որուն յատկութիւնը ըստ բաւականին աղէկ կը ցուցնեն մուրացածոյ ու խաբէական լուսաւորութեանը որպիսութիւնը, կ'ըսուի Բրայոնի լանդօֆթ . այսինքն՝ զիտութեան, կամ արթնութեան լուսնին ծագումը . տպագրութիւնը պատուական է, բայց թուղթը ստորին . ու շատ ալ աժան գնով կը ծախուի . ստորագրութեան պայմանը եռամսեայ ըրած են՝ որպէս զի աղքատները կարող ըլլան ծախու առնելու: Կ'երեւայ թէ միմայն ուրիշ տետրակի մը նորոգութիւնն է աս գործը՝ որն որ քանի մը տարի առաջ, Քրիստոնէութեան դէմ նոյն հակառակութեան ոգւով կը հրատարակուէր, ու քիչ մը առեն տեւելէն ետեւ ինքնիրեն մարեցաւ ու վերջ եղաւ: Ըս հիմակու ողորմելի գործն ալ միւսէն աւելի բաղդաւոր վեճակի մը հանդիպելը չկըրնար գուշակուիլ, թէ որ առջեւ հրատարակուած թուոյն օրինակէն յաջորդ թերթերուն ալ ինչ ըլլալիքը մակարերենք:

ԳԱՐՍԻԱԿԱՆ ԱՌԱԿՆԵՐ

Չարին դէմ բարիք հատուցանողը, ծառի մը կը նըմանի՝ որ իրեն քար նետողները անգամ իր հովանին տակ կը կ'առնէ և իր պտուղը անոր կ'ընծայէ:

Գիտունի մը տեղ կ'անցնի ան մարդը՝ որ իմաստութիւն փնտռելու ետեւէ է, բայց երբ որ կարծէ թէ գտած է, յիմար է ինքը:

Վշտանոցի մէջ ինկած անգամանդը՝ բնաւ իր արժէքը չկորսնցնելու, և սաստիկ հովերուն բռնութեամբը մինչեւ երկինքն ի վեր ալ ելած փոշին՝ տակաւին նոյնպէս ընչին բան մըն է:

Իր բեռը վերցնող էջը, մարդիկները փառատող առեւծէն աւելի արժէք ունի:

Համբերութիւնը անանկ ծառ մըն է՝ որուն արմատը թեւտէ լեղի է, բայց պտուղը շատ բաղք է:

Տարա աղբատ մարդ կրնան հանգստութեամբ մէկ խօսիի վայ քնանալ, բայց երկու թաղաւոր՝ թէ և աշխարհիս մէկ քառորդ տեղին մէջն ալ բնակին, տակաւին խաղաղութեան մէջ չեն կրնար մնալ:

ԽԱՅԻՆ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ոչ ժողովրդոց նուիրած զոհերը, ոչ ալ քահանայից պաշտամունքը կրնար բնաւ երբեք մեղքերը վերցնել: Խոհական հեթանոսը՝ իրեն զարգարուած տաճարէն և մորթած զոհը նուիրելէն ետեւ երբոր կը դառնայ, իր դատապարտութեանը ծանրութեանը ներքեւ ճնշուած խղճմտանքին ձեւքէն կ'աղաղակէ. «Տէրանի թէ զիտնայի թէ ուր կրնամ անիկա գտնուիլ: Հըրէան ողջակէզին սեղանէն, ու քաւու թիւն ընող քահանային բովէն դարձողն ալ տակաւին կ'աղաղակէ. Տէրոջը առջեւ ինչով երթում, ու Բարձեալ Եստուծոյն առջեւ իյնամ: Հնդիկ մայրը՝ անորդի դառնալով ան դետէն, որն որ իր տղեկը կը լլցնէ, մեղքին խայթոցը տակաւին չթեթեւացած ըլլալը կը զգայ: Ճնկունտուն տաճարը գացող ջերմեւանդ ուխտաւորը՝ որ ան կուռքին անիւին տակը մարմինը ճրմլած է, բայց ո՛հ վէրքը շատ աւելի խորունկ է. պատուաւոր արիւն թաթախ եղած դիակէն իր հոգին հիմա աղատուած է, բայց տակաւին անմարդուր ու բոլոր իր յանցանքներուն մէջ Եստուծոյ առջեւ կը ներկայանայ: Եսանկ է նաւ երկրին մէջն ամէն տեղ ալ աս օրուան օրս: Մարդ մը յանցաւոր խղճմտանքի ցաւը ըզգայով՝ Գողգոթայէն դատ ամէն տեղ կրնայ երթալ, ու իր ցաւին աղատութիւնը չկըրնար գտնալ: Բայց թող լէ՛ որ Եստուած անանկ սիրեց աշխարհը որ իր մէկ հատիկ միտմին Որդին տուաւ, որ ամէն ով որ աւոր հաւատայ չկորսուի, այլ յաւիտեան կան կեանք ունենայ. թող փրկութեան համար ինքզինքը Ենոր յանձնէ, որուն արիւնը բոլոր մեղքերէ կը մաքրէ. թող Եւետարանին կանոնները սորվի ու գործածէ, և իր հոգւոյն մէջ կը զգայ որ իր մահացու վէրքը բժշկուած է: Եստուծոյ խաղաղութիւնը որ ամէն մոքէն վեր է, իր հոգւոյն մէջ կը թափի: Հոգին վկայութիւն կուտայ իր հոգւոյն, որ Եստուծոյ հետ հաշտուած է: Մեղքին իշխանութենէն, կիրքերուն բռնաւորութենէն, զգայական և անցաւոր աշխարհի մը հպատակելէն, վերաւորեալ հոգւոյն անտանելի ցաւերէն, Որդին ազատ ըրաւ զինքը. և իրաւ որ ինքը ազատ է: Հաւատքով արդարապէս ըլլալով, Եստուծոյ հետ խաղաղութիւն ունի մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսին ձեւքովը, և անսկաւոր ինչ ու փառաւոր ուրախութեամբ կ'ուրախանայ:

ՀԻՆ ՀԱՅ ԲԵՐՈՒՆ

ՄԵԿ ԱՅԼԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՌԱԿԸ

Քրեշտակ մը՝ ճգնաւորին մէկը անտառ մը տարաւ, և ուր տեղ ծեր մարդ մը տեսաւ, որ ծառի մը ոստեր կը կտրէր բեռ մը փայտ ընելու համար։ Երբոր շտակեկ եղաւ, անոնք մէկտեղ կապեց և փորձեց որ կռնակը առնէ ու տանի։ Բայց տեսնելով որ շատ ծանր եղեր է՝ կրկին վար դրաւ ու աւելի փայտեր կտրեց, և դիզած բեռը կապեց ու կրկին փորձեց որ կռնակը վերցնէ տանի։ Ըստ քանի քանի անգամ կրկնեց՝ միշտ բեռին վրայ աւելցրնելով, թէ և ամէն անգամ ոչինչ տեղը կ'աշխատէր բեռը գետնէն վերցնելու համար։ Կոյն ատենը, ճգնաւորը զարմանքի մէջ մնալով աս մարդուն յիմարութեանը վրայ՝ ուզեց որ հրեշտակը բացատրէ ասոր ինչ նշանակելը։ «Դուն կը տեսնես» ըսաւ հրեշտակը «աս յիմար ծեր մարդուն օրինակովը՝ ան մարդոցը ճիշդ նկարագրութիւնը, որոնք իրենց մեղքին ծանրութիւնը զգալով կ'որոշեն որ զոչումի դանձրաց շուտով կը թուլնան. ու իրենց բեռը պակսեցնելուն տեղը ամէն օր կ'աւելցնեն։ Ըմէն մէկ փորձ ընելուն՝ կը տեսնեն որ աւջինէն աւելի ծանր է իրենց բեռը, բայց քիչ մը ատեն ալ ետք կը ձգեն ունայն յուսով՝ որ ետքը աւելի կարող պիտի ըլլան ան բանը կատարելու։ Ըստ կերպով յառաջ կ'երթան իրենց բեռանը վրայ միշտ բեռ աւելցնելով՝ մինչև որ ալ տանելը անկարելի կ'ըլլայ, ու ան ատենը Եստուծոյ շնորհքէն յուսահատելով ու իրենց մեղքերուն վրայ չը զոջալով վար կ'իյնան ու կը մեռնին։ Գարձի՛ր նորէն իմ օրդիս, ու նայէ՛ այն ծեր մարդուն վախճանը՝ որուն ծառերէն ոստերու բեռ մը զիգել տեսար»։ Ճգնաւորը նայեցաւ ու տեսաւ որ ունայն տեղը կը փորձէր ան դիզուած փայտերը վերցնելու՝ որ մինչև ան ատենը իր վերցնելու կարողութենէն շատ անդին անցեր էր անոր ժողոված դէզը։ Իր տկար անդամները ան բեռին վրայ ծռած կը դողդողար. իր զուրութեան մնացորդը շուտ պակսելու վրայ

էր։ մահուան մթութիւնը բոլորտիքը պատած էր. և բեռը վերցնելու կարկամեալ ու անկարող փորձ մը ընելէն ետքը՝ վար ինկաւ ու հոգին փչեց։

ՊԱՏՄԱՌԹԵԱՆ ՀԻՆ ԳԻՐԳԸ

ՏՂՈՅ-ՀԱՄԱՐ

Օրորդաց դպրոցի մը մէջ անգամ մը քարոզ տուած ատենս իմ խօսքիս բնաբան դրի, Եղեկիելի՛ դաշտին մէջի չորցած ոսկորներուն մէկէն ՚ի մէկ յարութիւն առնելուն տեսիլքին ստորագրութիւնը. քարոզէն ետ դարձած ատեննիս, աղջիկներէն մէկը ըսաւ ինծի թէ՝ «Ըն ի՞նչ զամանակ բան էր քու պատմած պատմութիւնդ։ Կըրնայ ան բանը ճշմարիտ ըլլալ»։

Եպահով ըրի զինքը՝ որ ճշմարիտ է ան պատմութիւնը. բայց անոնք հաղիւ թէ կը հաւատային ըսածիս. ու կը զամանային թէ ուսկից դառն եմ ան պատմութիւնը։ Ըսի որ անիկա հին գիրքի մը մէջէ գտեր եմ՝ որն որ խիստ սրտառուչ պատմութիւնն էր ու լեցուն է. ու ես ալ բնաւ երբէք ուրիշ տեղմը անոր նմանը գտած չեմ։

«Ո՛հ» ըսին անոնք, «ատիկա զարմանալի և հետաքրքրական գիրք մը ըլլալու է։ Ո՛րչափ կը փափաքինք որ ատիկա կարդանք»։

«Եղէկ» ըսի, «թէ որ ուզէք կրնաք կարդալ. վասն զի գրեթէ ամէն տեղ և շատ տուներու մէջ ընդհանրապէս գրաւորուած մէկ գիրք մըն է, ու դուք ալ կրնաք գիւրաւ գտնալ»։

«Ո՛հ, Եստուածաշունչը, Եստուածաշունչը», երկուքը մէկ բերան սկսան կանչել։

«Բայց աս ի՞նչպէս բան է», հարցունցի իրենց, «որ դուք առաջուց բնաւ լսած չէք իմ ըսած պատմութիւնս։ Երբեք Եստուածաշունչը բնաւ ծայրէ ՚ի ծայր չէ՞ք կարդացեր»։ «Եստուածաշունչը ծայրէ ՚ի ծայր կարդալ», կանչեց մեծը՝ որ 14 կամ 15 տարեկան զուրթերես աղջիկ մըն էր. «Իրաւ որ բնաւ սասնկ բան մը միտքէս անգամ չէր անցներ»։ Կարծեմ թէ ատիկա կարդացողները, ինծի հետ մէկտեղ պիտի համաձայնին ըսելու որ՝ շատ աւելի խելացի պիտի

ըլլար, թէ որ ոչ միայն անանկ բան մը մըտքէն անցնէր՝ այլ թէ որ իրօք բանի բանի անգամ ծայրէ 'ի ծայր կարգար : Ես ալ շատ պիտի ցաւիմ՝ թէ որ իմ զաւկընէրէս մէկը Եստուածաշունչին մէջէն զրուցուած պատմութիւն մը լսէ, ու անոր որ տեղէն ըլլալը չգիտնայ : Բայց աս տգիտութեան խայտառակութենէն ազատելու մի միայն ճամբան՝ Եստուածաշունչին կարգաւորութեան ծայրէ 'ի ծայր կարգաւորութեան : Հաստերը՝ Եստուածաշունչին մէկ կտոր մը տեղը կը կարգան միայն՝ քիչ մը աս տեղէն քիչ մը՝ ալ ան տեղէն, բայց Եստուածաշունչին մէջ պարունակուած մէկ գիրքը անգամ ծայրէ 'ի ծայր չեն կարգար : Բայց աս կերպով ոչ երբեք Եստուածաշունչին մէջ ինչ պարունակուելը կրնան գիտնալ : Թաւ որ մէկը հայրենիքէն հեռու տեղ մը գացած ըլլար, ու իր հայրը նամակ մը գրէր, գոհ պիտի ըլլար արդեօք միայն քանի մը տող ասկէ ու քանի մը տող անկէ կարդալով վերցնել մէկգի նետելու : Թաւ որ ասանկ ընէր, կրնար ըլլալ որ՝ նամակին մէջ գրուած մէկ ամենահարկաւոր բան մը զանց բրած ըլլար : Կարելի է որ՝ իմացուցեր էր թէ ինքը պիտի դայ հայրենիքը տանի իր որդին, և տեղեկութիւններ ալ տրուած էր թէ ինչ ընելու է ճամբորդութեանը պատրաստութիւն տեսնելու համար : Բայց որդին չկրնար այս տեղեկութիւնները տեսնել, ու ասանկով անոր գալու ատենը պատրաստ չկրնար ըլլալ : Եստուածաշունչը երկնաւոր հօրերնու հետ ունեցած հաղորդակցութիւննիս կը սորվեցնէ՝ որուն մէջ տեղեկութիւններ տուած է թէ ինչպէս պատրաստ ըլլալու ենք, ինքը մեզ մեր հայրենիքը տանելու եկած ատենը : Բայց թէ որ զանց ընենք անոր մէջի գրուածները ու պատրաստ չըլլանք իր եկած ժամանակին, այն երկնաւոր հայրենիքնիս կը կորսնցնենք՝ որն որ իրեն զաւակացը համար պատրաստած է :

Հատերը կան որ՝ Եստուածաշունչը կարգաւ ծայրէ 'ի ծայր մէկ տարուան մէջ կարգաւոր սովորութիւն ըրեր են, և ես ալ գիտեմ մէկ օրիորդ մը՝ որ ութը տարեկան դեռ չեղած, տասն անգամ լմնցուցած էր, ու անկէ 'ի վեր ալ ինն անգամ հինգ վեց տարի շարունակ, տարին անգամ

մը ծայրէ 'ի ծայր լմնցնելով : Թաւ որ մեր ընթերցողներէն ալ՝ Եստուածաշունչը այս կերպով կարգաւորներուն կարգը անցնելու զորոնք ըլլան, տարին անգամ մը ծայրէ 'ի ծայր լմնցնելու եղանակը առջեւնին կը դնենք՝ որ կարող ըլլան գիւրաւ այս գործին ձեռք զարնելու : Թաւ որ Հին Կտակարանէն ամէն առտու երկու գլուխ կարգան, ու գլուխ մըն ալ՝ Երկու Կտակարանէն ամէն իրիկուն, և Երկու Կտակարանը լմնալէն ետե՛ս անոր տեղը Երեմիա, Ողբերը, և Եզեկիելը կարգան, ու կիրակի օրերը երկու գլուխ Սաղմոս ալ բացէն կարգան, բոլոր Եստուածաշունչը մէկ տարուան մէջ կը լմնայ : Եւ թող ընթերցողք աս խօսքիս հաւատան որ՝ գիտութեան և իմաստութեան գանձ մը շահելէն 'ի զատ, մէկ անգամ մը լմնցնելէն ետե՛ս՝ պիտի ըսեն որ աշխարհիս մէջ գտնուած գիրքերէն ամէնէն աւելի հետաքրքրական է ասիկա : Չկայ անանկ մէկ պատմութեան գիրք մը՝ որ Եստուածաշունչին մէջ եղած պատմութիւններուն չափ հետաքրքրական ըլլայ : Վասն զի անոնց մէջ կը տեսնուի Եստուածոյ ձեռքը՝ որ մէկ մեծ դիտաւորութեան մը գծագրութիւնը կ'ընէ, և ճշմարիտ ըլլալուն ալ Եստուածոյ խօսքը կը վկայէ : Չկայ մէկ վիպասանութիւն մը՝ Յովսէփին, Հուսթին, և Եսթերին ճշմարիտ պատմութեանցը հաւասար : Չկայ մէկ առակ մը՝ որ Երկու Կտակարանին մէջ գրուած առակներուն ուժը, ու անոնց չափ հետաքրքրականութիւն ունենայ : Չկայ Յօրին նման բանաստեղծութիւն մը, ոչ ալ Մովսէսին ու Գաւթիին երգերուն պէս երգ մը : Չկայ մէկ ճարտասանական գրուածք մը՝ որ Եսայիին ոճին չափ վսեմութիւն ունենայ : Չկայ գիտութեանց մէջ անանկ մէկ զարմանալիք մը՝ որ յայտնեալ ճշմարտութեան խորհուրդներուն չափ խորին ըլլայ : Եստուածաշունչը՝ բոլոր ճշմարիտ գիտութեան հիմն, ու բոլոր իմաստութեան հաստատութիւնն է : Ուրիշ ինչ բան ալ որ գիտնայ մէկը՝ ամօթ է անիկա չգիտնալը : ու քանի որ կարգայ, այնքան աւելի խորունկ զգացումով օգուտ կը բաղէ անկէ : Թաւ որ անգամ մը միայն՝ հեղինակին մէկուն շինած զօսանքի գիրքը կարգանք, բաւական կ'ըլլայ : Քիչ կը հանգիստի որ անգամ մ'ալ անիկա

աչքէ անցնել ուղիներ: Բայց Աստուծոյ խօսքը՝ քանի անգամ որ կարգանք՝ նորնոր գեղեցկութիւններ կը տեսնենք ու նորանոր զարմանալիքներ: Եւ աս բանը ճշմարիտ ըլլալը անատենը աւելի աղէկ կըրնանք հասկնալ, թէ որ հարիւր տարի կեանք ունենանք ու ամէն օր ալ անկա կարգանք: Աս գիրքը՝ ոսկիի, արծաթի, ու գոհարի հանքի մը կը նմանի՝ որոնց վրան երկաթով ու պղինձով ծածկուած է, և ասոնք մարդոց գործածութեանը շատ հարկաւոր ըլլալուն՝ վրան կ'ըլլան: Եւ ոսկին ու արծաթը՝ որ այնչափ բացարձակապէս հարկաւոր չեն, բայց շատ օգտակար են, անոնց տակը կ'ըլլան: Եւ քանի որ հանքը փորելով դար վար իջնանք, նորնոր երակներ կը գտնենք՝ որոնց մէջէն յակիթ, անդամանդ, ու պատուական քարեր կ'ելլէ, ու որոնց գերազանցութեանն ու գեղեցկութեանը պիտի զարմանանք:

ԱՍ ԿԵՍ ԴԱՐՈՒՆ ՊՏՈՒԿՆԵՐԸ. Յիսուս տարի առաջ աշխարհիս անձանթ էր շողենաւ: Հիմա՝ 1,200 էն աւելի, միայն Ամերիգայի ջուրերը կը գտնուին: Աս դարուն սկիզբը՝ աշխարհիս մէջ մէկ երկաթի ճամբայ մը չկար: Հիմա՝ 13,227 մղոն ճամբայ, միայն Ամերիգայի մէջ կայ: 20,000 մղոնի չափ ալ կը շինուին: 7,000 մղոն ալ Անգղիայի մէջ շինուած է, ու 5,000 կը շինուին: Այս դար առաջ 2,000 մղոն հեռուն լուր մը խրկելը՝ որ գրեթէ 700 ժամու ճամբայ կ'ըլլայ, մէկ քանի շաբաթ կը բռնէր, հիմա՝ Ամերիգայի մէջ այսչափ հեռաւորութեամբ տեղ մը լուր հասցընելը, ելեքտրական թէլեկրաֆով մէկ վայրկեան անդամ չըլլէր: Եւ տեսակ թէլեկրաֆ Միացեալ Ազատագաց մէջ՝ արդէն 16,729 մղոն տեղ շինուած է: Եւ Աւստրալիայի մէջ՝ Անգղիա, Վաշինգտոն, Բրուսիա և Վերմանիա, 9,450 մղոն տեղ: 1800ին ամենէն արագ բանող տպագրութեան մամուլը՝ ձեռքով մէկ ժամու մէջ 200 էն աւելի չէր կրնար տպել: Հիմա 20,000 թուղթը մէկ ժամու մէջ կը տպուի, շագիւն մամուլով մը:

ՉԱՐԵՐՈՒՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԸ ՑՐՈՒԱԾ
ԵՒ ՓՈԽՃԸ ԵԼԱԾ

Անգղիոյ արիւնարբու Սարիամ թաղութիւն՝ որ 1553 ին աթոռը նստաւ, Անգղիա Սկոթիա և Ուէյլս գտնուած շատ մը Բրոթէսթանդները մեռցնել տալէն ետեւ, 1558 ին մէկ հրամանագիր մը ստորագրեց՝ որով իշխանութիւն կու տար Տօթթր Վոլ անուն նախանձաւոր պապականի մը, որ Իսլանտայի մէջ գտնուած բոլոր հերետիկոսները հալածէ և բնաջնջ ընէ: Աս մարդը անմիջապէս իր անգութ պատգամաւորութիւնը գործադրելու համար ճամբայ ելաւ, ու քանի որ Չէսթր քաղաքին մէջ էր՝ աս իր գործը քաղաքապետին իմացուց, և նոյն ատենը մատուցեց ցուցուց ան սնտուկը՝ որուն մէջն էր «ան որ Իսլանտայի հերետիկոսները պիտի բնաջնջ ընէր»: Բրոթէսթանդներուն բարեկամ կին մը՝ որ Իսլանտայի Տուպլին քաղաքը եղբայր մը ունէր, աս խօսքերը լսելով տակն ու վրայ եղաւ, ու պատահութեան մը սպասելով սնտուկը բացաւ, դուրս հանեց հրամանագիրը ու անոր տեղը թերթ մը թուղթ դրաւ որուն մէջ պլներ էր պուրակ մը խաղի թուղթ գաւազանակիր զօրական (սպանի) ըսուած խաղի թուղթին մէկն ալ վերան դրուած: Տօթթրը հետեւեալ օրը նաւով ճամբայ ելաւ Տուպլին երթալու, և շուտով պատգամաւոր Լօտտերուն և գաղտնի խորհրդակցանքերուն առջը ելաւ ու անոնց ներկայացուց իր սնտուկը: Եւ տեսնելով անոնց իր զարմացումն և ի շփոթութիւն անոնց՝ պուրակ մը խաղի թուղթէն ի զատ բան մը չերեցաւ: Տօթթրը սաստիկ խպնելով Անգղիա դարձաւ, ուրիշ հրամանագիր մը առաւ, բայց յաջող հով չըլլալով ետ մնաց: Եւ քանի որ ինքը հովի կ'ըստէր, թագուհին իր կենացը սոսկալի հաշիւը տալու կանչուեցաւ: Եւ աս կերպով Իսլանտայի Բրոթէսթանդները Աստուած պահեց:

Հտեմարտնին Տարեկան գինը 18 ղուրուշ կանխիկ, կամ ամէն մէկ ամսական տետրակին գինը 60 փարայ է:

Պոստերը իրիտ-էրիտ փոսպային ծախքը աւանդին վրայ է:

Փոսպային ծախքը ինայել ուղղութիւնը կրնան Տաճկաստանի որ և իցէ Ժողովները եղած Բրոթէսթանդ գրտածախներուն Ժողով գրանել: